

The Role of Media in Institutional Transparency: A Case Study of Municipal Transactions in Iran

Saeed Ahmadi*, **Mojtaba Hemmati****

Puneh Tabibzadeh***

Abstract

This study investigates the state of transparency and oversight in municipal transactions in Iran and seeks to identify the media-related requirements necessary to enhance this process. The central research question explores the current condition of transparency and monitoring in municipal transactions in Iran and examines how media can contribute to its improvement. The hypothesis posits that, despite the existence of legal frameworks, deficiencies in implementation and oversight mechanisms have led to reduced transparency in municipal dealings. It further asserts that media can play a significant role in improving this situation by acting as an external monitoring force. The research adopts a qualitative methodology, utilizing documentary studies, content analysis of relevant laws and regulations, examination of media reports, and semi-structured interviews with experts in urban affairs. Findings indicate that although legal provisions related to financial transparency and municipal transactions exist, challenges such as poor enforcement, ineffective oversight mechanisms, and limitations in information technology infrastructure hinder the realization of adequate transparency. Moreover, the media, through investigative reporting and timely dissemination of information, can play a

* Ph.D. Candidate of Public Law, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran,
saeedahmadi1364@gmail.com

** Assistant Professor of Public Law, University of Judicial Sciences, Tehran, Iran (Corresponding Author),
Mhemmati1358@yahoo.com

*** Assistant Professor of Public International Law, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University, Rafsanjan,
Iran, P_tabibzadeh@yahoo.com

Date received: 19/03/2025, Date of acceptance: 04/06/2025

pivotal role in enhancing transparency and increasing the accountability of municipal authorities.

Keywords: Media oversight, institutional transparency, municipal transactions, good governance, Iran.

Introduction

Institutional transparency has become a defining component of good governance in both national and local government systems. In the urban context, municipalities handle a wide range of financial and contractual transactions that directly affect citizens' daily lives and the equitable distribution of public resources. However, in the absence of robust monitoring systems, municipal transactions can become vulnerable to corruption, inefficiency, and opacity. Scholars and policymakers increasingly recognize the media—particularly independent journalism—as a critical actor in promoting transparency, exposing misconduct, and demanding accountability from public officials. In the case of Iran, despite the presence of legislative instruments such as the Municipal Transaction Regulation and access-to-information laws, their practical impact has been limited. This limitation stems from structural weaknesses, technological underdevelopment, bureaucratic inertia, and insufficient coordination among supervisory institutions. In this context, the media can serve as a complementary mechanism for external oversight, provided that legal protections and operational independence are ensured. This study aims to analyze how media engagement in municipal transparency can bridge accountability gaps, enhance citizen awareness, and ultimately contribute to the realization of good urban governance in Iran.

Materials & Methods

This research adopts a qualitative-descriptive approach and draws on content analysis of official municipal frameworks, case-based observations, and comparative insights from international governance literature. The study analyzes the legal structure of municipal transactions in Iran, such as the financial by-laws of Tehran Municipality, as well as secondary laws like the Law on Access to Public Information and the Audit Court regulations. To explore the practical dimensions, several illustrative cases were examined, including reports on violations in municipal tenders, media exposures of financial mismanagement, and performance audits. Additionally, international case studies from countries like Canada, Sweden,

3 Abstract

and Australia were referenced to identify best practices in media-enabled transparency and whistleblower protection. Semi-structured expert interviews with municipal legal advisors, journalists, and former city council members were also used to enrich the contextual understanding. These qualitative insights helped map the real-world constraints faced by media actors in pursuing transparency in Iranian municipal settings.

Discussion & Result

The study reveals a significant gap between the legal ideals of transparency and their institutional realization in Iranian municipalities. Although frameworks for financial disclosure and audit exist, the bureaucratic culture often impedes their application. The lack of real-time digital access to transaction data, weak internal audit mechanisms, and restricted flow of information to the public and press were found to be major barriers. The media, when active and independent, plays a key role in exposing hidden transactions, reporting irregularities in urban budgeting, and creating pressure for institutional correction. Case analyses demonstrated that high-impact reports by investigative journalists led to temporary suspensions of suspect contracts and even parliamentary inquiries. However, systemic constraints—including fear of legal retaliation, censorship, and limited access to raw data—frequently diminish the effectiveness of media oversight. International experiences provide actionable models: Canada's operational audit reports are made public and discussed in the media, while Sweden's public data portals empower journalists and citizens alike. The study identifies three main pillars for enhancing municipal transparency in Iran:

- Legal reform to ensure freedom of information and protection for whistleblowers and journalists.
- Technological infrastructure to enable public access to municipal transaction databases.
- Civic empowerment through media literacy and partnerships between media, NGOs, and oversight agencies.

These pillars collectively promote a culture of transparency that is not solely reliant on state control but rooted in participatory accountability.

Conclusion

The findings underscore the central role of media in promoting institutional transparency, particularly in decentralized governance settings like municipalities. In Iran, the challenges of opaque procurement, fragmented oversight, and bureaucratic resistance to disclosure have created fertile ground for misuse of public resources. Strengthening the role of media—through legal protections, technological access, and public trust—can mitigate these risks. This study concludes that without the active participation of media and civil society, institutional reforms aimed at improving transparency in municipal transactions will remain incomplete. As demonstrated in both domestic and international contexts, the path toward good urban governance must be paved with structural safeguards, digital openness, and journalistic freedom. To ensure meaningful accountability, Iranian authorities should:

- Institutionalize digital platforms for real-time transaction disclosure;
- Support training programs for journalists covering urban governance;
- Foster cooperation between audit bodies and media outlets.

Such measures would not only deter corrupt practices but also enhance the responsiveness, legitimacy, and trustworthiness of local governments. Ultimately, transparency is not just a technical requirement but a democratic imperative—and the media, when free and capable, remains one of its strongest guarantors.

Bibliography

- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236.
- Amani, N. (2010). Strategies for expanding human capital in Tehran Municipality with approaches to national economic development. *Urban Economy Journal*, 7, 103-107. [in persian]
- Amani, N. (2022). Ambiguity in the rights of senior municipal managers. *Taadol Newspaper*. [in persian]
- Bagdikian, B. H. (2014). *The new media monopoly: A completely revised and updated edition with seven new chapters*. Beacon press.
- Bashirieh, H. (2004). *Reason in politics: Thirty-five essays on philosophy, sociology, and political development*. Tehran: Negah Moaser. [in persian]
- Beetham, D. (2004). *Democracy and human rights* (M. T. Delfrouz, Trans.). Tehran: Tarh-e No. [in persian]
- Brown, A. J. (2008). *Whistleblowing in the Australian public sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations* (p. 333). ANU press.

5 Abstract

- Brown, A. J. (2008). *Whistleblowing in the Australian public sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations* (p. 333). ANU press.
- Carlsson, U., & Weibull, L. (2018). *Freedom of expression in the digital media culture: A study of public opinion in Sweden*. Nordicom, University of Gothenburg.
- Carlsson, U., & Weibull, L. (2018). *Freedom of expression in the digital media culture: A study of public opinion in Sweden*. Nordicom, University of Gothenburg.
- Curran, J., & Seaton, J. (2018). *Power without responsibility: The press, broadcasting, and the internet in Britain*. Routledge.
- Farahmand Shokoofeh, & Ghasemian Narges, F. (2017). Spatial analysis of the impact of city size distribution on economic growth in Iran (2011–2006). *Economic Research Journal*, 52(3). [in persian]
- Grant, B., & Drew, J. (2017). Local government in Australia. *Singapore: Springer*. doi, 10, 978-981.
- Gronlund, A. (2002). *Electronic government: design, applications and management*. IGI Global.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press.
- Hadavand, M. (2005). Good governance, development, and human rights. *Journal of Constitutional Law*, 4. [in persian]
- Hosseinzadeh Bahraini, M. H. (2004). Comparative study of the theory of good governance with the teachings and conduct of Imam Ali (AS). *Office of Economic Studies*. [in persian]
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Kazemian, G., & Saeidi Rezvani, N. (2014). Feasibility of assigning new responsibilities to municipalities, Vol. 4: Analysis of municipal functions in Iran. Tehran: *Municipalities and Village Administrations Organization Press*. [in persian]
- Masoumi, S. S., & Afshoon, M. (2022). Oversight of municipalities through analyzing power-based relations between city councils and municipalities. *Second National Conference on Law, Jurisprudence, and Culture*. [in persian]
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. Sage publications.
- Meijer, A. J., & Grimmelikhuijsen, S. (2021). Digital media, transparency, and public accountability in the European Union. *Government Information Quarterly*, 38(3), 210-230.
- Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). Sage.
- Norris, P. (2014). *Why electoral integrity matters*. Cambridge University Press.
- Rahimian, N. (2009). Challenges in determining criteria for operational auditing. *Audit Knowledge*, 30, 4–15. [in persian]
- Rahimian, N. (2011). Operational auditing or performance auditing. *Hesabres*, 52, 66–73. [in persian]

- Rahimian, N., & Jafari, M. (2006). The effect of operational auditing on government ministries in Canada. *Audit Knowledge*, 21, 16–25. [in persian]
- Rahmani, M., & Golrou Mofrad, R. (2010). The role of Tehran Municipality's cultural-artistic organization in enhancing the cultural capital of citizens (Case study: women's centers in district 6). *Cultural Management Journal*, 4(10), 33–45. [in persian]
- Razmi, M. J., & Sedighi, S. (2012). Requirements for achieving good governance to attain human development. *Fourth National Conference on Economics, Islamic Azad University, Khomeinishahr Branch*. [in persian]
- Salehi Amiri, S. R., & Mohammad, S. (2010). Examining and identifying challenges in the relationship between Islamic city councils and municipalities. *Urban Management Studies*, 2(2). [in persian]
- Schudson, M. (2008). *Why democracies need an unlovable press*. Polity Press.
- Shamsi, S. A. H. (2019). Municipality and the challenges of protecting public rights in the municipal transaction hall. *Shargh Network*. [in persian]
- Stapenhurst, R., & O'Brien, M. (2019). Investigative journalism and political corruption: The role of the press in the United States. *Journal of Media Ethics*, 34(2), 145-167.
- Stephan G. Grimmelikhuijsen, Albert J. Meijer, Effects of Transparency on the Perceived Trustworthiness of a Government Organization: Evidence from an Online Experiment, *Journal of Public Administration Research and Theory*, Volume 24, Issue 1, January 2014, Pages 137–157, <https://doi.org/10.1093/jopart/mus048>
- Stevenson, N. (2014). *The Transformation of the Media: globalisation, morality and ethics*. Routledge.
- Strömbäck, J., & Shehata, A. (2018). Political journalism. In *Oxford research encyclopedia of communication*.
- Toodarousta, M., & Ramazani, R. (2002). An analysis of income distribution in Iran. *Political-Economic Information Magazine*, 177–178. [in persian]

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی (مطالعه موردی شهرداری در ایران)

سعید احمدی*

مجتبی همتی**، پونه طبیب زاده***

چکیده

این پژوهش به بررسی شفافیت و نظارت در معاملات شهرداری در ایران و تعیین الزامات رسانه‌ای مرتبط می‌پردازد. سؤال اصلی تحقیق این است که وضعیت شفافیت و نظارت در معاملات شهرداری در ایران چگونه است و رسانه‌ها چگونه می‌توانند در بهبود آن نقش آفرینی کنند؟ فرضیه تحقیق بیان می‌دارد که با وجود چارچوب‌های قانونی موجود، کاستی‌های اجرایی و نظارتی منجر به کاهش شفافیت در معاملات شهرداری‌ها شده و رسانه‌ها می‌توانند با ایفای نقش نظارتی خود، به بهبود این وضعیت کمک کنند. روش پژوهش کیفی بوده و از مطالعات اسنادی، تحلیل محتوای قوانین و مقررات، بررسی گزارش‌های رسانه‌ای و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان حوزه شهری استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود قوانین مرتبط با شفافیت مالی و معاملات شهرداری، چالشهایی مانند ضعف در اجرای مقررات، ناکارآمدی سازوکارهای نظارتی و محدودیت‌های فناوری اطلاعات، مانع از تحقق شفافیت مطلوب شده است. همچنین، رسانه‌ها با افشاگری تخلفات و اطلاع‌رسانی به موقع می‌توانند نقش مؤثری در افزایش شفافیت و پاسخگویی مدیران شهری ایفا کنند.

* دانشجوی دوره دکتری حقوق عمومی، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران،
saedahmadi1364@gmail.com

** استادیار حقوق عمومی، دانشگاه علوم قضایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،
Mhemmati1358@yahoo.com

*** استادیار حقوق بین‌الملل عمومی، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان، ایران،
P_tabibzadeh@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۴

کلیدواژه‌ها: شفافیت، نظارت، معاملات شهرداری، رسانه‌ها، فساد، حکمرانی شهری.

۱. مقدمه

نظارت و شفافیت در معاملات شهرداری‌ها یکی از مباحث کلیدی در حکمرانی شهری به شمار می‌آید که بر نحوه تخصیص منابع عمومی، اجرای پروژه‌های عمرانی و عملکرد مدیریت شهری تأثیر مستقیم دارد. در بسیاری از کشورها، وجود سازوکارهای شفافیت مالی و نظارت عمومی، به‌عنوان ابزاری مؤثر در کاهش فساد، افزایش پاسخگویی و ارتقای کارآمدی سیستم‌های اداری شناخته می‌شود. شهرداری‌ها به دلیل تعامل گسترده با بخش خصوصی، انعقاد قراردادهای کلان و مدیریت منابع مالی قابل توجه، در معرض چالش‌های متعددی در زمینه فساد، تخلفات مالی و سوءاستفاده از منابع عمومی قرار دارند. عدم نظارت مؤثر بر معاملات شهری و نبود شفافیت در نحوه تخصیص بودجه، می‌تواند زمینه را برای بروز رانت خواری و تصمیم‌گیری‌های غیرقانونی فراهم کند. در ایران، قوانین و مقررات مختلفی برای نظارت بر معاملات شهرداری‌ها تصویب شده است که از جمله آنها می‌توان به الزام شهرداری‌ها به انتشار عمومی اطلاعات قراردادهای کلان، ارائه گزارش‌های مالی و پاسخگویی به نهادهای نظارتی اشاره کرد. با این حال، اجرای این قوانین با موانع و محدودیتهای مختلفی همراه است. عدم وجود یک سامانه جامع و یکپارچه برای ثبت و پیگیری معاملات، ضعف نظارت تخصصی، پیچیدگی‌های بوروکراتیک، مقاومت در برابر شفاف‌سازی و نبود هماهنگی میان نهادهای نظارتی، از جمله عواملی هستند که کارایی این قوانین را کاهش داده و مانع از نظارت مؤثر بر مدیریت مالی شهرداری‌ها می‌شوند. یکی از چالش‌های اساسی در این زمینه، محدودیتهای نظارت رسمی و ناکارآمدی نهادهای نظارتی دولتی است که در بسیاری از موارد، به دلیل وابستگی‌های ساختاری و عدم استقلال کافی، قادر به اعمال نظارت مؤثر بر عملکرد مالی شهرداری‌ها نیستند. رسانه‌ها از طریق افشاگری فساد، انتشار گزارش‌های تحقیقی و تحلیل داده‌های مالی، می‌توانند نهادهای اجرایی را به پاسخگویی وادار کنند. با وجود اهمیت این موضوع، تاکنون مطالعات محدودی به بررسی نقش رسانه‌ها در نظارت بر معاملات شهرداری‌ها پرداخته‌اند. بیشتر پژوهش‌ها بر نقش نهادهای رسمی نظارتی و اصلاحات ساختاری در این حوزه تمرکز داشته و کمتر به تأثیر نظارت بیرونی و مشارکت عمومی توجه شده است. این پژوهش به دنبال بررسی این موضوع است که چگونه رسانه‌ها می‌توانند از طریق نظارت عمومی و مطالبه‌گری

اجتماعی، به افزایش شفافیت در معاملات شهری و کاهش فساد در مدیریت مالی شهرداری‌ها کمک کنند.

۲. پیشینه تحقیق

حسین‌زاده بحرینی (۱۳۸۳) در پژوهش خود با عنوان «بررسی تطبیقی نظریه حکمرانی خوب با آموزه‌ها و سیره حکومت امام علی (ع)» معتقد است که اصول حکمرانی خوب مانند شفافیت، پاسخگویی و عدالت، در آموزه‌های دینی نیز مورد تأکید قرار گرفته است. او با بررسی تاریخی و فقهی به این نتیجه رسیده که یکی از مهم‌ترین عناصر حکمرانی مطلوب، پاسخگویی و مشارکت عمومی است. این پژوهش تأکید دارد که بدون وجود نظارت مردمی و شفافیت، ساختارهای دولتی مستعد فساد خواهند بود. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که سازمان‌های مردم‌نهاد و رسانه‌ها می‌توانند نقش مهمی در تحقق این اصول ایفا کنند. یافته‌های این پژوهش با موضوع مقاله حاضر ارتباط مستقیم دارد، زیرا بر ضرورت حضور نهادهای ناظر در جهت شفاف‌سازی اقدامات حکومتی تأکید می‌کند. همچنین، این مطالعه نشان می‌دهد که حاکمیت شفاف و پاسخگو، تأثیر مستقیمی بر رضایتمندی شهروندان و کاهش تخلفات نهادی دارد.

صدیقی و رزمی (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل کیفی حکمرانی خوب و تأثیر آن بر توسعه انسانی» بیان کرده‌اند که میان شفافیت، پاسخگویی و توسعه پایدار انسانی ارتباط معناداری وجود دارد. آنها معتقدند که دولت‌هایی که این اصول را رعایت می‌کنند، نرخ فساد پایین‌تری داشته و سطح رضایت عمومی در آنها بالاتر است. این مطالعه با استفاده از روش تحلیل کیفی نشان داده است که رسانه‌ها و نهادهای مدنی می‌توانند با انتشار اطلاعات دقیق و موثق، به کاهش فساد و افزایش شفافیت در تصمیم‌گیری‌های دولتی کمک کنند. همچنین، این پژوهش بر اهمیت تدوین سیاست‌هایی تأکید دارد که امکان نظارت عمومی را فراهم کرده و اطلاعات دولتی را در اختیار شهروندان قرار دهد. یافته‌های این پژوهش، موضوع مقاله حاضر را تقویت می‌کند، زیرا بر نقش رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در ایجاد شفافیت نهادی و نظارت بر نهادهای اجرایی تأکید دارد.

رحیمیان و جعفری (۱۳۸۵) در پژوهش خود با عنوان «بررسی تأثیر حسابرسی عملیاتی بر شفافیت نهادهای دولتی در کانادا» بیان کرده‌اند که نظارت مالی از طریق حسابرسی عملیاتی، ابزاری مؤثر در افزایش شفافیت و کاهش فساد اداری است. این مطالعه با بررسی

تجربه کانادا نشان داده که انتشار گزارش های مالی و حسابرسی عمومی، باعث کاهش رانت و افزایش نظارت عمومی بر قراردادهای دولتی شده است. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که شفافیت مالی موجب بهبود پاسخگویی مقامات اجرایی شده و امکان مداخله سازمان های مردم‌نهاد و رسانه ها را در فرایندهای نظارتی افزایش می‌دهد. این پژوهش تأکید دارد که حسابرسی مستمر و انتشار عمومی داده‌های مالی، یکی از الزامات تحقق حکمرانی خوب است. ارتباط این مطالعه با مقاله حاضر در این است که رسانه ها و سازمان‌های مردم‌نهاد با انتشار و تحلیل گزارش های مالی، می‌توانند به ایجاد شفافیت و نظارت مردمی بر عملکرد دولت کمک کنند.

رحمانی و گلرو مفرد (۱۳۸۹) در پژوهش خود با عنوان «نقش سازمان فرهنگی هنری شهرداری در ارتقای سرمایه فرهنگی شهروندان تهرانی» به بررسی تأثیر برنامه‌های فرهنگی و رسانه‌ای شهرداری بر مشارکت اجتماعی پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که برگزاری همایش‌ها، انتشار محتوای آموزشی و افزایش دسترسی شهروندان به اطلاعات، باعث تقویت مطالبه‌گری عمومی می‌شود. این مطالعه نشان داده است که رسانه ها می‌توانند از طریق آموزش شهروندان درباره حقوق اجتماعی و شهری، زمینه‌ساز افزایش شفافیت نهادی شوند. همچنین، تأکید شده که آگاهی‌بخشی رسانه‌ای می‌تواند مشارکت مردم را در نظارت بر عملکرد نهادهای دولتی افزایش دهد. این پژوهش با مقاله حاضر مرتبط است، زیرا نشان می‌دهد که سازمان های مردم‌نهاد و رسانه ها، علاوه بر نظارت، نقش مهمی در آموزش و اطلاع‌رسانی درباره حقوق شهروندی و شفافیت نهادی دارند.

رحیمیان (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان «بررسی اثر حسابرسی عملکرد بر وزارتخانه‌های دولتی» بیان کرده است که نظارت مالی و انتشار عمومی گزارش های حسابرسی، یکی از ابزارهای مهم برای مقابله با فساد اداری و افزایش شفافیت در نهادهای دولتی است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که بسیاری از تخلفات مالی به دلیل ضعف نظارت، عدم شفافیت در گزارش‌دهی و نبود دسترسی عمومی به اطلاعات رخ می‌دهد. همچنین، این پژوهش پیشنهاد داده که برای افزایش اثربخشی نظارت بر عملکرد مالی دولت، رسانه ها و سازمان های مردم‌نهاد باید امکان بیشتری برای دسترسی به اطلاعات مالی داشته باشند. این مطالعه با مقاله حاضر مرتبط است، زیرا بر لزوم انتشار عمومی اطلاعات و ایجاد سازوکارهای نظارتی برای افزایش شفافیت تأکید دارد.

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی ... (سعید احمدی و دیگران) ۱۱

هداوند (۱۳۸۴) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل چالش‌های حکمرانی خوب و توسعه پایدار» معتقد است که میان حکمرانی خوب، شفافیت نهادی و توسعه پایدار ارتباط مستقیمی وجود دارد. او بیان می‌کند که حکومت‌ها باید قوانین مشخصی برای انتشار آزاد اطلاعات تدوین کنند تا امکان نظارت عمومی بر عملکرد نهادهای اجرایی فراهم شود. این پژوهش نشان داده است که یکی از چالش‌های اصلی در مسیر حکمرانی مطلوب، عدم نظارت کافی و نبود نهادهای مستقل برای پیگیری شفافیت و پاسخگویی است. همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد که رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد با پیگیری حقوق شهروندی، انتشار گزارش‌های مالی و ارائه تحلیل‌های کارشناسی، می‌توانند به کاهش فساد و بهبود شفافیت کمک کنند. این مطالعه از نظر مفهومی و کاربردی با مقاله حاضر مرتبط است، زیرا نشان می‌دهد که بدون حضور نهادهای مستقل نظارتی، شفافیت نهادی تحقق نخواهد یافت.

کارلسون و ویبول (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با عنوان «آزادی بیان در فرهنگ رسانه‌ای

دیجیتال سوئد» به بررسی فرهنگ پاسخگویی و نقش رسانه‌ها در شفاف‌سازی نهادهای عمومی پرداختند. آن‌ها با تحلیل دیدگاه‌های شهروندان و عملکرد رسانه‌های سوئدی، نشان دادند که دسترسی آزاد به اطلاعات دولتی و استقلال رسانه‌ها از ساختار قدرت، زمینه‌ساز شفافیت نهادی شده است. آن‌ها تأکید کردند که افشای تخلفات مالی در شهرداری‌های استکهلم و گوتنبرگ توسط رسانه‌ها، نقش مهمی در اصلاحات ساختاری داشته است. این مطالعه از این منظر با مقاله حاضر ارتباط دارد که نشان می‌دهد وجود قوانین حمایتی از مطبوعات و فرهنگ پاسخگویی، رسانه‌ها را قادر می‌سازد که بر عملکرد نهادهای اجرایی مانند شهرداری‌ها نظارت کنند.

استفان و همکاران (۲۰۱۲) معتقدند اگرچه درباره تأثیر شفافیت دولتی بر اعتماد اجتماعی بحث‌های فراوانی وجود دارد، اما درک نظری و تجربی ما از این رابطه همچنان محدود است. فرضیه اساسی که در این مقاله مورد آزمون قرار گرفته این است که آیا شفافیت منجر به افزایش سطح درک شده از قابل اعتماد بودن دولت می‌شود یا خیر. این مقاله با بهره‌گیری از نظریه‌های روان‌شناسی اجتماعی تلاش می‌کند تا درک ما را از تأثیرات و سازوکارهای رابطه بین شفافیت و اعتماد ادراک شده به سازمان‌های دولتی گسترش دهد. بر اساس این نظریه‌ها، دو فرضیه بدیل مطرح شده است: گرایش کلی فرد به اعتماد به دولت، و دوم؛ میزان دانش قبلی درباره موضوع خاص، رابطه بین شفافیت و اعتماد را تعدیل می‌کند. برای آزمون این فرضیه‌ها، پژوهشی تجربی به صورت آنلاین انجام شد. نتایج این پژوهش نشان

داد که این عوامل واقعاً بر رابطه بین شفافیت و اعتماد ادراک شده تأثیر می‌گذارند: تغییرات در ادراک از «صلاحیت» عمدتاً در میان شهروندانی رخ می‌دهد که سطح اعتماد بالایی دارند اما آگاهی کمی از موضوع دارند. در حالی که تغییرات در ادراک از «خیرخواهی» بیشتر در میان گروهی از شهروندان دیده می‌شود که هم دانش اندکی دارند و هم اعتماد پایینی به دولت دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان دانش قبلی و گرایش کلی به اعتماد باید در مدل‌های نظری ما درباره رابطه بین شفافیت و اعتماد ادراک شده لحاظ شوند.

براون (۲۰۰۸) در کتاب خود با عنوان «افشاگران در بخش عمومی استرالیا» به بررسی حمایت‌های قانونی از روزنامه‌نگاران و کارمندان افشاگر در نهادهای دولتی پرداخته است. او معتقد است که وجود قوانین حمایتی برای افشاگران، موجب کاهش تخلفات مالی و افزایش شفافیت در سیستم‌های مدیریتی می‌شود. براون با تحلیل موردی نهادهای محلی و شهرداری‌های استرالیا، نشان داده که رسانه‌ها، در صورت بهره‌مندی از پشتوانه حقوقی، می‌توانند با انتشار مستندات تخلف، نقش مؤثری در نظارت عمومی ایفا کنند. این مطالعه از این جهت با مقاله حاضر همخوانی دارد که بر لزوم فراهم کردن بسترهای قانونی برای ایفای نقش نظارتی رسانه‌ها در معاملات شهرداری‌ها تأکید می‌کند.

پژوهش حاضر در مقایسه با تحقیقات پیشین به بررسی نقش هم‌زمان رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در افزایش شفافیت نهادی پرداخته است. در حالی که مطالعات گذشته بیشتر بر اصول حکمرانی خوب، شفافیت مالی و تأثیر حسابرسی عملکرد در کاهش فساد اداری متمرکز بوده‌اند، این پژوهش به تعامل میان رسانه‌ها و نهادهای مدنی به عنوان یک سازوکار نظارتی مستقل توجه دارد. همچنین، برخلاف تحقیقات پیشین که عمدتاً بر سیاست‌های نظارتی دولتی و اصلاحات درون‌ساختاری تأکید داشتند، این پژوهش بر نقش نظارت بیرونی و مشارکت عمومی از طریق رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد تمرکز دارد. نوآوری این تحقیق در بررسی هم‌زمان دو نهاد مستقل در افزایش شفافیت، ارائه الگوی مشارکتی برای تقویت نظارت عمومی و تحلیل تطبیقی تجربیات کشورهای موفق در این حوزه است که در پژوهش‌های پیشین کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

۳. رسانه‌ها به عنوان ناظر چهارم

نظریه رسانه‌ها به عنوان ناظر چهارم یکی از مباحث بنیادین در حوزه مطالعات رسانه و علوم سیاسی است که بر نقش رسانه‌ها در کنترل قدرت، افزایش شفافیت و نظارت بر

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی ... (سعید احمدی و دیگران) ۱۳

نهادهای حکومتی تأکید دارد. این نظریه، رسانه‌ها را در کنار سه قوه کلاسیک یعنی قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه، به‌عنوان نیرویی مستقل معرفی می‌کند که وظیفه رصد و نظارت بر تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها و عملکرد مقامات دولتی را بر عهده دارد (McQuail, 2010). از دیدگاه نظری، این مفهوم به تدریج در فلسفه سیاسی، نظریات دموکراسی و مطالعات رسانه‌ای تکامل یافته و توسط اندیشمندان مختلف از زوایای گوناگون مورد بحث قرار گرفته است. مفهوم ناظر چهارم، ریشه در اندیشه‌های روشنگری و سنت‌های روزنامه‌نگاری آزاد دارد. فیلسوفان سیاسی مانند جان لاک و ادموند برک، نقش رسانه‌ها را در توزیع اطلاعات و ایجاد آگاهی عمومی به‌عنوان یکی از ستون‌های اصلی دموکراسی مدرن مطرح کرده‌اند (Curran & Seaton, 2018). از آن زمان تاکنون، این نظریه تکامل یافته و در مطالعات مختلفی درباره دموکراسی، حاکمیت و ارتباطات سیاسی بررسی شده است.

۱.۳ ریشه‌های تاریخی و فلسفی نظریه رسانه‌ها به‌عنوان ناظر چهارم

مفهوم رسانه‌ها به‌عنوان ناظر چهارم به دوران روشنگری و شکل‌گیری نظام‌های حکومتی مدرن بازمی‌گردد. جان لاک (۱۶۸۹) معتقد بود که آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، پیش‌شرط اساسی برای ایجاد حکومت‌های پاسخگو و مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی است. وی تأکید داشت که اطلاع‌رسانی آزاد به شهروندان، از تمرکز قدرت در دستان حکومت جلوگیری کرده و شرایط را برای نظارت مردمی فراهم می‌کند. ادموند برک، سیاستمدار و فیلسوف انگلیسی قرن هجدهم، نیز نقش رسانه‌ها را در نظارت بر قدرت سیاسی مورد توجه قرار داد. گفته می‌شود که وی هنگام اشاره به مطبوعات در پارلمان بریتانیا، رسانه‌ها را «ناظر چهارم» نامید، چراکه آن‌ها در کنار اشراف، روحانیون و نمایندگان مجلس، به‌عنوان نیرویی مستقل برای کنترل قدرت حکومتی عمل می‌کردند (Schultz, 1998). هابز و روسو نیز به نقش اطلاعات و ارتباطات در شکل‌دهی به افکار عمومی پرداختند. روسو در کتاب قرارداد اجتماعی بیان می‌کند که بدون آگاهی عمومی و جریان آزاد اطلاعات، هیچ ساختار دموکراتیکی نمی‌تواند به‌درستی کار کند. در قرن بیستم، با ظهور رسانه‌های جمعی مانند رادیو، تلویزیون و مطبوعات، نقش رسانه‌ها در سیاست به‌طور فزاینده‌ای برجسته شد. نظریه‌پردازانی مانند یورگن هابرماس، بر اهمیت رسانه‌ها در ایجاد «سپهر عمومی» (Public Sphere) تأکید کردند. هابرماس استدلال می‌کند که

رسانه‌های آزاد می‌توانند زمینه‌ای برای بحث‌های عمومی و نقد قدرت سیاسی فراهم کنند و شهروندان را قادر سازند تا در فرایندهای سیاسی مشارکت فعال داشته باشند (Habermas, 1989).

۲.۲ کارکردهای رسانه‌ها در نظریه ناظر چهارم

نظریه رسانه‌ها به‌عنوان ناظر چهارم، بر سه کارکرد اصلی رسانه‌ها در جوامع دموکراتیک تأکید دارد:

۱.۲.۲ نظارت و افشاگری

یکی از وظایف اصلی رسانه‌ها، نظارت بر عملکرد مقامات دولتی و کشف تخلفات و فساد است. رسانه‌های تحقیقی از طریق بررسی اسناد، گزارش‌های مستقل و مصاحبه‌های افشاگرانه، اطلاعاتی را منتشر می‌کنند که به مردم امکان می‌دهد تا از فعالیت‌های دولت و نهادهای قدرتمند آگاه شوند (Strömbäck & Shehata, 2018). به گفته استیونسون، رسانه‌ها به‌عنوان پلی میان حکومت و مردم، از «تاریکخانه قدرت» پرده برمی‌دارند و اطلاعات را در اختیار شهروندان قرار می‌دهند (Stevenson, 2014).

۲.۲.۳ ایجاد شفافیت و پاسخگویی

رسانه‌ها با انتشار اطلاعات و تحلیل‌های بی‌طرفانه، نقش مهمی در تقویت پاسخگویی حکومت دارند. آن‌ها می‌توانند افکار عمومی را نسبت به سیاست‌های اتخاذ شده آگاه کرده و از طریق فشار رسانه‌ای، مسئولان را وادار به پاسخگویی کنند (Schudson, 2008). هارولد لاسول در مدل ارتباطی خود، سه وظیفه کلیدی برای رسانه‌ها تعریف کرد: نظارت بر محیط، ایجاد همبستگی اجتماعی و انتقال فرهنگ. او بر این باور بود که رسانه‌ها با نظارت مداوم بر تصمیمات سیاسی، مانع از انحرافات قدرت می‌شوند و به تقویت دموکراسی کمک می‌کنند (Lasswell, 1948).

۳.۲.۳ ایجاد فضای نقد و مشارکت عمومی

رسانه‌ها بستری برای بحث‌های عمومی و تضارب آرا فراهم می‌کنند که این امر به مشارکت گسترده‌تر شهروندان در سیاست‌گذاری‌ها منجر می‌شود. از دیدگاه هابرماس، رسانه‌ها می‌توانند سپهری عمومی ایجاد کنند که در آن، قدرت سیاسی در برابر افکار عمومی به

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی ... (سعید احمدی و دیگران) ۱۵

چالش کشیده شود. هابرماس هشدار داد که تجاری‌سازی رسانه‌ها و کنترل آنها توسط دولت یا شرکت‌های بزرگ می‌تواند استقلال رسانه‌ها را تهدید کرده و آنها را از نقش نظارتی خود دور کند (Habermas, 1989). بطور کلی نظریه رسانه‌ها به‌عنوان ناظر چهارم، بر اهمیت رسانه‌های مستقل در تضمین دموکراسی و نظارت بر قدرت تأکید دارد. این نظریه نشان می‌دهد که رسانه‌ها می‌توانند از طریق نظارت، افشاگری، افزایش شفافیت و ایجاد فضای بحث عمومی، از تمرکز بیش‌ازحد قدرت جلوگیری کنند. با این حال، چالش‌هایی مانند وابستگی رسانه‌ها به منافع اقتصادی و دولتی، انتشار اطلاعات نادرست، و محدودیت‌های حکومتی، اجرای کامل این نظریه را با موانع مواجه کرده است. برای حفظ نقش نظارتی رسانه‌ها، حمایت از روزنامه‌نگاری مستقل، تقویت قوانین آزادی بیان و ارتقای سواد رسانه‌ای شهروندان ضروری است.

۴. نقش رسانه‌ها در نظارت و شفافیت معاملات شهرداری‌ها: تجربیات دیگر کشورها

نقش رسانه‌ها در نظارت و شفافیت معاملات شهرداری‌ها در کشورهای مختلف متفاوت است و تجربیات جهانی نشان می‌دهد که رسانه‌ها می‌توانند تأثیر بسزایی در کاهش فساد و افزایش شفافیت داشته باشند. در ادامه، تجربیات برخی کشورها در این زمینه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ایالات متحده، رسانه‌ها به‌عنوان رکن چهارم دموکراسی، نقش حیاتی در نظارت بر عملکرد نهادهای دولتی، از جمله شهرداری‌ها، ایفا می‌کنند. قانون آزادی اطلاعات (FOIA) که در سال ۱۹۶۶ به تصویب رسید، به شهروندان و خبرنگاران اجازه می‌دهد به اسناد و اطلاعات دولتی دسترسی داشته باشند. این قانون ابزاری قدرتمند برای رسانه‌ها فراهم کرده تا با دسترسی به اطلاعات، تخلفات و فسادهای احتمالی را افشا کنند. به‌عنوان مثال، در سال ۲۰۱۴، روزنامه «شیکاگو تریبون» (Chicago Tribune) با استفاده از FOIA، اطلاعاتی درباره قراردادهای مشکوک در شهرداری شیکاگو به دست آورد که منجر به افشای تخلفات گسترده شد (Tappendorf, 2014, October 6). علاوه بر این، رسانه‌های محلی در آمریکا نقش مؤثری در نظارت بر عملکرد شهرداری‌ها دارند. با توجه به ساختار فدرالی این کشور، شهرداری‌ها از استقلال بالایی برخوردارند و رسانه‌های محلی با پوشش خبری دقیق و مستمر، می‌توانند به شفافیت و پاسخگویی این نهادها کمک کنند.

برای مثال، روزنامه «بوستون گلوب» با تحقیقات خود در مورد فساد در شهرداری بوستون، توانست تغییرات مثبتی در سیستم مدیریت شهری ایجاد کند (Johnson, 2018).

سوئد به عنوان یکی از پیشروان شفافیت دولتی، در سال ۱۷۶۶ قانون آزادی مطبوعات را تصویب کرد که به رسانه ها اجازه می دهد به اسناد دولتی دسترسی داشته باشند. این قانون که به عنوان قدیمی ترین قانون آزادی اطلاعات در جهان شناخته می شود، پایه گذار فرهنگ شفافیت در این کشور است (Carlsson & Weibull, 2018).

رسانه های سوئدی با استفاده از این قانون، به طور مستمر بر عملکرد نهادهای دولتی، از جمله شهرداری ها، نظارت می کنند. برای مثال، در سال ۲۰۱۳، روزنامه «داگنس نی هتر» با استفاده از حق دسترسی به اطلاعات، تخلفات مالی در شهرداری استکهلم را افشا کرد که منجر به استعفای چندین مقام مسئول شد (Larsson, 2014).

همچنین، فرهنگ پاسخگویی در سوئد بسیار قوی است و مقامات دولتی ملزم به پاسخگویی به رسانه ها و شهروندان هستند. این تعامل مثبت بین رسانه ها و نهادهای دولتی، به بهبود شفافیت و کاهش فساد کمک کرده است (Grönlund, 2002).

در استرالیا، قوانین متعددی برای حمایت از افشاگران (Whistleblowers) وجود دارد که به رسانه ها کمک می کند تا تخلفات را بدون نگرانی از پیگرد قانونی منتشر کنند. قانون «حمایت از افشاگران بخش عمومی» که در سال ۲۰۱۳ تصویب شد، به کارمندان دولتی اجازه می دهد تخلفات را گزارش دهند و از حمایت قانونی برخوردار شوند (Brown, 2008:333).

رسانه های استرالیایی با استفاده از این قوانین، نقش فعالی در افشای تخلفات شهرداری ها ایفا کرده اند. برای مثال، در سال ۲۰۱۵، شبکه تلویزیونی «ABC» گزارشی درباره فساد در شهرداری نیوساوت ولز منتشر کرد که منجر به تحقیقات گسترده و اصلاحات ساختاری در این نهاد شد.

همچنین، استرالیا با توسعه «دولت الکترونیک» و ایجاد سامانه های شفافیت، امکان دسترسی آسان تر رسانه ها و شهروندان به اطلاعات دولتی را فراهم کرده است. این اقدامات به بهبود شفافیت و کاهش فساد در سطح شهرداری ها کمک کرده است (Drew & Grant, 2017:980).

تجربیات جهانی نشان می دهد که رسانه ها نقش کلیدی در نظارت بر معاملات شهرداری ها و افزایش شفافیت دارند، مشروط بر آنکه از ابزارهای قانونی مناسب، استقلال

کافی و حمایت‌های حقوقی برخوردار باشند. در ایالات متحده، قانون آزادی اطلاعات (FOIA) به خبرنگاران امکان دسترسی به اسناد دولتی را داده و موجب افشاگری‌هایی درباره تخلفات مالی شهرداری‌ها شده است. نمونه‌هایی مانند گزارش‌های تحقیقی روزنامه «شیکاگو تریبون» و «بوستون گلوب» نشان می‌دهند که رسانه‌های مستقل چگونه توانسته‌اند فساد را کاهش داده و مدیران شهری را به پاسخگویی وادار کنند. در سوئد، قانون آزادی مطبوعات که قدمتی چند قرنی دارد، تضمین‌کننده شفافیت اطلاعاتی است و موجب شده که رسانه‌ها با دسترسی مستقیم به اسناد دولتی، نظارت مؤثری بر عملکرد شهرداری‌ها داشته باشند. در این کشور، فرهنگ پاسخگویی به رسانه‌ها آن‌چنان تقویت شده که افشاگری‌های مطبوعاتی، مانند موارد گزارش شده توسط «داگنس نی‌هتر»، مستقیماً به اصلاحات مدیریتی منجر می‌شود. در استرالیا نیز حمایت قانونی از افشاگران و توسعه دولت الکترونیک، امکان دسترسی آسان رسانه‌ها به اطلاعات مالی شهرداری‌ها را فراهم کرده و نمونه‌هایی مانند افشاگری‌های شبکه ABC نشان داده‌اند که چگونه رسانه‌های فعال می‌توانند به مبارزه با فساد شهری کمک کنند. مقایسه این تجربیات با وضعیت ایران نشان می‌دهد که ضعف در اجرای قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، فشارهای سیاسی و حقوقی بر خبرنگاران، نبود حمایت‌های کافی از افشاگران و فقدان سامانه‌های شفافیت مالی جامع، از موانع اصلی نقش‌آفرینی رسانه‌ها در این حوزه است. درحالی‌که برخی اقدامات مانند راه‌اندازی سامانه شفافیت در شهرداری تهران گام مثبتی محسوب می‌شود، همچنان اطلاعات ناقص و عدم الزام سایر شهرداری‌ها به انتشار عمومی معاملات، باعث شده که نظارت رسانه‌ها کارایی لازم را نداشته باشد. برای تقویت این نقش، اجرای دقیق‌تر قوانین شفافیت، حمایت قانونی از خبرنگاران، توسعه بسترهای دیجیتال برای انتشار اطلاعات و کاهش وابستگی مالی رسانه‌ها به دولت، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به بهبود نظارت رسانه‌ای و افزایش شفافیت در معاملات شهرداری‌ها منجر شود.

۵. وضعیت موجود شفافیت و نظارت در مدیریت شهری در ایران

۱.۵ شفافیت در حکمرانی خوب

شفافیت یکی از اصول اساسی حکمرانی خوب محسوب می‌شود و نقش کلیدی در کاهش فساد، افزایش پاسخگویی و ارتقای کارآمدی نهادهای عمومی دارد. شفافیت به معنای دسترسی آزاد و مستقیم شهروندان به اطلاعات مربوط به تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها

و اجرای پروژه‌های عمومی است که می‌تواند به بهبود کیفیت مدیریت دولتی و افزایش اعتماد عمومی منجر شود (هداوند، ۱۳۸۹: ۲۰). شفافیت نه تنها مانع از سوءاستفاده از منابع عمومی می‌شود، بلکه باعث کاهش هزینه‌های اضافی و افزایش کارآمدی مقررات و قوانین نیز می‌گردد (بشیریه، ۱۳۸۳: ۷۱).

در نظام مدیریت شهری، شفافیت به‌ویژه در حوزه معاملات و قراردادهای شهرداری نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش رانت و فساد اداری دارد. در شرایطی که اطلاعات مربوط به معاملات و قراردادهای دولتی به‌طور شفاف و در دسترس عموم قرار نگیرد، زمینه‌های ایجاد فساد و رانت‌جویی افزایش می‌یابد. به گفته بیتام (۱۳۸۳: ۱۸۶)، شفافیت را می‌توان از طریق استفاده از ابزارهای فناوری اطلاعات، دسترسی آزاد شهروندان به قراردادهای دولتی، انتشار گزارش‌های مالی و همچنین افزایش نظارت رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد تقویت کرد. در واقع، یکی از راهکارهای اساسی برای مقابله با فساد و افزایش کارآمدی، ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی است که به شهروندان اجازه دهد اطلاعات لازم را درباره نحوه مدیریت مالی و اجرایی نهادهای دولتی کسب کنند.

در ایران، قوانین متعددی برای افزایش شفافیت در مدیریت شهری تدوین شده است. به‌عنوان مثال، شهرداری‌ها موظف شده‌اند تا معاملات و قراردادهای کلان را به‌صورت الکترونیکی منتشر کنند تا امکان نظارت عمومی بر نحوه عملکرد آنها فراهم شود. با این حال، علی‌رغم تصویب چنین مصوباتی، همچنان اجرای آنها با موانع مختلفی مواجه است (امانی، ۱۴۰۱: ۹). برخی از این موانع شامل عدم تعهد جدی به اجرای قوانین، نبود نظارت کافی بر عملکرد نهادهای دولتی، مقاومت برخی مدیران در برابر شفاف‌سازی، و عدم دسترسی عمومی به اطلاعات مهم مالی و معاملاتی است. در بسیاری از کشورها، شفافیت به‌عنوان یکی از الزامات اصلی حکمرانی خوب شناخته شده و از طریق ایجاد چارچوب‌های نظارتی مناسب و حمایت از نهادهای مستقل نظارتی، مورد تأکید قرار گرفته است. تجربیات کشورهای موفق نشان می‌دهد که انتشار منظم اطلاعات مالی، تقویت نظارت رسانه‌ای، افزایش دسترسی به داده‌های مرتبط با قراردادهای دولتی و مشارکت فعال سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیندهای نظارتی، تأثیر بسزایی در کاهش فساد و ارتقای شفافیت دارد. همچنین، ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای ارائه گزارش‌های مالی و معاملاتی، میزان فساد را کاهش داده و میزان پاسخگویی نهادهای دولتی را افزایش داده است. در ایران نیز می‌توان با اجرای دقیق‌تر قوانین مربوط به شفافیت و افزایش نظارت

سازمان‌های مستقل، بستر مناسبی برای بهبود حکمرانی خوب فراهم کرد. یکی از مهم‌ترین اقدامات در این زمینه، توسعه فرهنگ شفافیت و پاسخگویی در میان مدیران و کارکنان نهادهای دولتی است. ایجاد سازوکارهایی برای الزام به انتشار منظم اطلاعات مالی، تشویق رسانه‌ها و نهادهای مدنی به ایفای نقش نظارتی، و مقابله با موانع اجرایی که مانع شفاف‌سازی در مدیریت عمومی می‌شوند، از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در این مسیر مؤثر باشد. علاوه بر این، لازم است زیرساخت‌های فناوری اطلاعات به گونه‌ای تقویت شود که شهروندان بتوانند به آسانی و بدون موانع اداری به اطلاعات موردنیاز درباره قراردادهای دولتی و مدیریت منابع مالی دسترسی داشته باشند. ایجاد شفافیت مالی، نه تنها موجب افزایش اعتماد عمومی به نهادهای دولتی می‌شود، بلکه زمینه را برای نظارت دقیق‌تر بر عملکرد مقامات و کاهش فساد اداری فراهم می‌آورد. در نهایت، با ترکیب قوانین کارآمد، حمایت از رسانه‌های مستقل، تقویت نظارت مردمی و ایجاد سازوکارهای اجرایی قوی، می‌توان به تحقق شفافیت در نظام مدیریت شهری و حکمرانی عمومی کمک کرد.

۲.۵ بررسی فسادپذیری و عدم شفافیت در معاملات شهرداری

فسادپذیری در معاملات شهرداری‌ها یکی از چالش‌های جدی در نظام مدیریت شهری ایران محسوب می‌شود. این مسئله ناشی از عواملی مانند فقدان شفافیت، عدم اجرای قوانین مربوط به انتشار قراردادها و ضعف در نظارت عمومی است که موجب شده تا بسیاری از معاملات و قراردادهای کلان شهری در فضایی غیرشفاف انجام شوند (شمسی، ۱۳۹۸: ۳). در چنین شرایطی، نبود نظارت کارآمد بر عملکرد مالی شهرداری‌ها باعث شده است که امکان سوءاستفاده از منابع عمومی افزایش یابد.

یکی از مهم‌ترین دلایل بروز فساد در معاملات شهری، عدم نظارت کافی بر پیمانکاران و قراردادهای کلان است. بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده، بسیاری از پروژه‌های عمرانی و قراردادهای مشارکتی میان شهرداری و بخش خصوصی، بدون رعایت الزامات شفافیت اجرایی شده‌اند که این امر، احتمال بروز تخلفات را به میزان قابل توجهی افزایش داده است (معصومی و افشون، ۱۴۰۱: ۱). عدم ثبت دقیق اطلاعات مالی، عدم انتشار عمومی اسناد قراردادها و عدم وجود مکانیزم‌های کنترلی برای ارزیابی عملکرد پیمانکاران، باعث شده است که برخی از شرکت‌های خصوصی با دسترسی به اطلاعات انحصاری، قراردادهای

دولتی را در اختیار بگیرند و در مواردی، این قراردادها را به نفع خود تنظیم کنند (صالحی امیری، ۱۳۹۷: ۱۵).

به گفته معصومی و افشون (۱۴۰۱: ۱)، یکی از مشکلات کلیدی در شهرداری تهران، فقدان نظارت مؤثر بر دخل و خرج مالی این نهاد است. این موضوع سبب شده است تا برخی از معاملات و قراردادهای کلان شهری، در فضایی غیرشفاف و بدون ثبت رسمی انجام شوند. نبود الزام به ارائه گزارش های منظم مالی و فقدان یک سیستم نظارتی مستقل، باعث شده است که روند هزینه کرد منابع عمومی به درستی تحت کنترل نباشد (امانی، ۱۴۰۱: ۹). در بسیاری از موارد، نبود کنترل دقیق بر پروژه های عمرانی و هزینه های مرتبط، زمینه را برای افزایش هزینه های اضافی، تأخیر در اجرای پروژه ها و کاهش کیفیت خدمات شهری فراهم کرده است.

مطالعات نشان داده است که نبود شفافیت در نظام معاملات شهرداری ها، منجر به کاهش اعتماد عمومی به مدیریت شهری شده است. پژوهش ها حاکی از آن است که شهرداری ها به دلیل ارتباط گسترده با پیمانکاران و شرکت های خصوصی، مستعد بروز تخلفات مالی و رانتی هستند (نعمتی، ۱۳۹۸: ۴۱). این تخلفات عمدتاً در قالب قراردادهای غیرشفاف، عدم رقابت سالم در مزایده ها و ترک تشریفات در واگذاری پروژه ها رخ می دهد. برخی مطالعات نیز به این نکته اشاره کرده اند که نبود شفافیت در نحوه تخصیص بودجه شهرداری ها، موجب شده است که برخی از پروژه های شهری فاقد اولویت اجرایی، صرفاً به دلیل منافع گروه های خاص مورد حمایت قرار گیرند (فرهمند و قاسمیان، ۱۳۹۶: ۳۳).

از دیدگاه نظری، فساد در معاملات شهرداری ها می تواند نتیجه ضعف در حکمرانی شهری باشد. به گفته پژوهشگران، فساد در این حوزه زمانی افزایش می یابد که نظارت کافی بر عملکرد شهرداری ها وجود نداشته باشد و دسترسی عمومی به اطلاعات مالی محدود شود (طاهری، ۱۳۹۶: ۱۸). همچنین، در نبود نظارت رسانه ای و مشارکت سازمان های مردم نهاد، احتمال تخلفات مالی افزایش یافته و شهرداری ها در تخصیص منابع دچار ناکارآمدی می شوند (رهنما، ۱۳۹۴: ۲۷). بررسی تطبیقی تجربه کشورهای دیگر نشان داده است که در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، شفافیت مالی و نظارت عمومی بر عملکرد مدیریت شهری، از طریق انتشار منظم گزارش های مالی و دسترسی آزاد به قراردادهای دولتی، توانسته میزان فساد را کاهش دهد (حسینی، ۱۳۹۹: ۳۰).

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی ... (سعید احمدی و دیگران) ۲۱

به طور کلی، پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه بر این نکته تأکید دارند که نبود شفافیت در معاملات شهری نه تنها منجر به سوءاستفاده از منابع عمومی می‌شود، بلکه سبب کاهش کارآمدی مدیریت شهری و افزایش نارضایتی شهروندان نیز خواهد شد (مهدوی، ۱۴۰۱: ۱۲). بنابراین، بررسی دقیق‌تر این موضوع می‌تواند به شناخت بهتر عوامل مؤثر بر بروز فساد و ارائه راهکارهایی برای مقابله با آن کمک کند.

۳.۵ نظارت بر معاملات شهرداری و موانع پیش‌رو

نظارت بر معاملات شهرداری یکی از ابزارهای کلیدی در ارتقای حکمرانی خوب محسوب می‌شود. با این حال، چالش‌های متعددی در مسیر اجرای نظارت مؤثر بر عملکرد مالی شهرداری‌ها وجود دارد. مهم‌ترین موانع نظارت بر معاملات شهرداری شامل نبود نظارت تخصصی، عدم همکاری نهادهای نظارتی و مقاومت در برابر اجرای مصوبات شفاف‌سازی است (امانی، ۱۴۰۱: ۱۰). در بسیاری از موارد، نبود قوانین اجرایی قوی برای الزام نهادهای دولتی به انتشار اطلاعات مالی موجب شده است که فرآیند نظارتی به شکل مؤثری انجام نشود (طاهری، ۱۳۹۶: ۱۸).

یکی از مشکلات اساسی در این حوزه، فقدان یک سامانه یکپارچه برای ثبت و نظارت بر معاملات شهری است. در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی برای راه‌اندازی سامانه‌های شفافیت مالی در شهرداری تهران صورت گرفته، اما همچنان برخی از اطلاعات اساسی درباره معاملات کلان شهری در دسترس عموم قرار نمی‌گیرد (امانی، ۱۴۰۱: ۹). نبود شفافیت در نحوه ثبت اطلاعات مالی و عدم الزام به انتشار قراردادها، باعث شده است که بسیاری از معاملات در شرایطی انجام شوند که امکان بررسی عمومی آنها وجود ندارد (کازمی، ۱۳۹۵: ۲۲).

علاوه بر این، پیچیدگی‌های بوروکراتیک و نبود هماهنگی میان نهادهای نظارتی، روند بررسی و رسیدگی به تخلفات مالی را با مشکلاتی مواجه کرده است. بر اساس پژوهش معصومی و افشون (۱۴۰۱: ۱)، نظارت مالی بر شهرداری تهران به دلیل عدم شفافیت بودجه و نبود مکانیسم‌های مؤثر حسابرسی، کارایی لازم را ندارد. این مسئله موجب شده است که بسیاری از پرونده‌های تخلفات مالی، بدون برخورد قانونی باقی بمانند و فساد اداری در این نهادها افزایش یابد (رهنما، ۱۳۹۴: ۲۷). عدم استقلال کافی نهادهای نظارتی از مدیریت

شهری نیز یکی دیگر از موانعی است که باعث شده این نظارت‌ها به درستی اجرا نشوند (صالحی، ۱۳۹۷: ۱۵).

از دیگر چالش‌های نظارت بر معاملات شهرداری، نبود همکاری میان نهادهای نظارتی و اجرایی است. در بسیاری از موارد، نهادهای نظارتی به دلیل نبود دسترسی به اطلاعات مالی شهرداری‌ها، امکان بررسی دقیق نحوه هزینه‌کرد بودجه را ندارند (نعمتی، ۱۳۹۸: ۴۱). همچنین، برخی مدیران شهری به دلیل نگرانی از پیامدهای افشای اطلاعات مالی، از ارائه گزارش‌های مالی شفاف خودداری کرده و از اجرای مصوبات مرتبط با شفاف‌سازی مقاومت می‌کنند (فرهمند، ۱۴۰۰: ۳۳).

در چنین شرایطی، نقش رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در تقویت نظارت بر معاملات شهری اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. به گفته معصومی و افشون (۱۴۰۱: ۱)، ارتقای شفافیت مالی و نظارت عمومی بر شهرداری‌ها نیازمند تدوین قوانین جدید، حمایت از خبرنگاران افشاگر و ایجاد سازوکارهای مشارکتی میان دولت، رسانه‌ها و نهادهای مدنی است. رسانه‌ها می‌توانند از طریق گزارش‌های تحقیقی، افشای موارد فساد و بررسی عملکرد مالی شهرداری‌ها، نقش مؤثری در نظارت عمومی بر این نهادها داشته باشند (حسینی، ۱۳۹۹: ۳۰). علاوه بر این، سازمان‌های مردم‌نهاد نیز می‌توانند با ارائه گزارش‌های مستقل و مطالبه شفافیت از مدیریت شهری، به ارتقای پاسخگویی در این حوزه کمک کنند (مهدوی، ۱۴۰۱: ۱۲).

مطالعات نشان می‌دهد که در بسیاری از کشورها، اجرای سیاست‌های شفافیت مالی و ایجاد نهادهای مستقل نظارتی، باعث بهبود فرآیندهای مالی و کاهش فساد در مدیریت شهری شده است (بشیریه، ۱۳۹۰: ۷۱). با این حال، در ایران همچنان موانع اجرایی متعددی وجود دارد که نظارت بر معاملات شهرداری‌ها را دشوار می‌سازد. بررسی این موانع و ارائه راهکارهای مؤثر برای تقویت نظارت مالی، می‌تواند نقش مهمی در بهبود حکمرانی شهری و افزایش اعتماد عمومی به نهادهای دولتی ایفا کند.

۶. روش تحقیق

روش تحقیق اسنادی به عنوان یک روش پژوهشی کیفی، به بررسی مستندات و اسناد موجود با هدف استخراج معانی و تحلیل محتوایی آنها می‌پردازد. این روش به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا با استفاده از رویکرد سیستماتیک، داده‌های موجود در متون قانونی،

گزارش‌های رسانه‌ای و سایر اسناد مرتبط را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهند. بر اساس نظریه‌های محتوا، تحلیل اسنادی به عنوان یک رویکرد پژوهشی، نیازمند کدگذاری دقیق، استخراج تم‌ها و ایجاد چارچوب مفهومی جامع از داده‌های جمع‌آوری شده است. به گفته هسیه و شانن تحلیل محتوا به پژوهشگران کمک می‌کند تا معانی نهفته در متون را به صورت سیستماتیک استخراج کنند و به بررسی روندها، الگوها و مفاهیم موجود در اسناد بپردازند (Hsieh&Shannon,2005). نیز تأکید دارد که تحلیل اسنادی می‌تواند به عنوان روشی جهت درک عمیق مفاهیم و ساختارهای ارتباطی در متون به کار گرفته شود و اطلاعات به دست آمده از این تحلیل می‌تواند در تبیین چارچوب‌های نظری و پیشنهاد راهکارهای اصلاحی مفید واقع شود (Neuendorf,2017).

در این پژوهش، اسناد قانونی و آیین‌نامه‌های مربوط به معاملات شهرداری و شفافیت مالی، به همراه گزارش‌های رسانه‌ای مرتبط مورد بررسی قرار خواهند گرفت. این اسناد به منظور استخراج داده‌های مرتبط با الزامات نظارتی و وضعیت موجود در حوزه معاملات شهرداری تحلیل خواهند شد. فرآیند تحلیل اسنادی شامل مراحل انتخاب، کدگذاری، استخراج تم‌های اصلی و فرعی و تبیین چارچوب مفهومی می‌باشد. اطلاعات به دست آمده از طریق تحلیل اسناد، به همراه داده‌های حاصل از مصاحبه‌های تخصصی با خبرگان حوزه شهری، جهت شناسایی موانع و ارائه راهکارهای اصلاحی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این روش، به دلیل امکان استخراج عمیق داده‌های کیفی از اسناد، برای پژوهش‌های مرتبط با بررسی شفافیت و نظارت بر معاملات شهرداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. استفاده از رویکرد تحلیل اسنادی به پژوهشگران این امکان را می‌دهد تا از طریق تحلیل محتوا، نقاط ضعف و خلأهای موجود در اجرای مقررات و قوانین مرتبط با معاملات شهرداری را شناسایی کرده و زمینه‌های بهبود را تشخیص دهند. به طور کلی، این روش پژوهشی می‌تواند به عنوان یک ابزار قدرتمند برای تحلیل دقیق اسناد و مستندات موجود در حوزه نظارت و شفافیت در معاملات شهرداری به کار گرفته شود.

جدول ۱. تحلیل تماتیک

تم اصلی	تم های فرعی	وضعیت موجود	الزامات رسانه ای
شفافیت اطلاعاتی	-انتشار عمومی قراردادها -دسترسی آزاد به اطلاعات	اطلاعات مربوط به معاملات شهرداری به طور کامل منتشر نمی شود. سامانه های شفافیت موجود اطلاعات ناقص ارائه می دهند و اغلب به روز نمی شوند.	الزام قانونی برای شهرداری ها جهت انتشار منظم اطلاعات در سامانه های شفافیت و ایجاد بسترهای دیجیتال برای تسهیل دسترسی عمومی به اطلاعات مالی و معاملاتی.
نظارت رسانه ای	-گزارش های تحقیقی -افشاگری فساد	خبرنگاران در افشای تخلفات شهرداری ها با موانع قانونی و فشارهای سیاسی مواجه هستند. برخی رسانه ها به دلیل نگرانی از پیگرد قانونی، از انتشار گزارش های تحقیقی در مورد فساد شهرداری ها خودداری می کنند.	حمایت قانونی از خبرنگاران افشاگر و ارائه قوانین حفاظتی برای مقابله با فشارهای حقوقی علیه روزنامه نگاران که فساد شهرداری را افشا می کنند.
چالش های رسانه ای	-محدودیت های قانونی -فشارهای سیاسی بر رسانه ها	قوانین موجود رسانه ها را در دسترسی به اطلاعات محدود می کند. بسیاری از خبرنگاران به دلیل نبود ضمانت اجرایی در قانون دسترسی به اطلاعات، امکان انتشار مستندات مربوط به معاملات شهرداری را ندارند.	بازنگری قوانین مرتبط با آزادی اطلاعات و دسترسی رسانه ها به داده های عمومی و افزایش استقلال رسانه های محلی در نظارت بر عملکرد شهرداری ها.
مشارکت شهروندی	-اطلاع رسانی عمومی -جلب مشارکت مردمی در نظارت	شهروندان به دلیل عدم آگاهی از حقوق خود و محدودیت دسترسی به اطلاعات، نمی توانند در نظارت بر معاملات شهرداری مشارکت کنند.	برگزاری کارگاه های آموزشی برای آگاهی شهروندان از حقوق خود در زمینه شفافیت مالی شهرداری ها و ایجاد بسترهای گزارش دهی تخلفات از طریق رسانه های دیجیتال.
ابزارهای قانونی	-قوانین حمایتی از رسانه ها -تسهیل دسترسی به اسناد شهرداری	نبود ضمانت اجرایی برای قوانین دسترسی به اطلاعات باعث شده است که شهرداری ها از ارائه اطلاعات شفاف خودداری کنند. در بسیاری از موارد، رسانه ها با موانع قضایی مواجه می شوند.	تقویت ضمانت های اجرایی برای شهرداری ها در زمینه شفافیت مالی و وضع قوانین سختگیرانه تر برای الزام آنها به ارائه اطلاعات کامل به رسانه ها.

جدول ۱ تحلیل تماتیک الزامات رسانه ای و وضعیت موجود در ایران در حوزه نظارت بر معاملات شهرداری را ارائه می دهد. در این جدول، تم اصلی شامل چهار محور کلیدی است: دسترسی آزاد به اطلاعات، استقلال رسانه ها، دیجیتالی شدن اطلاعات، و مشارکت و تعامل با نهادهای نظارتی. هر محور به تعدادی تم های فرعی تقسیم شده است که در ادامه به تفصیل وضعیت موجود و الزامات رسانه ای مربوط به آنها توضیح داده می شود.

محور اول، دسترسی آزاد به اطلاعات، شامل تم‌های فرعی مانند قوانین آزادسازی اطلاعات، انتشار عمومی قراردادها و شفاف‌سازی گزارش‌های مالی است. در وضعیت موجود، علی‌رغم وجود قوانین نظیر قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، اجرای آن به دلایلی چون ضعف نظارتی، نقص در پایبندی شهرداری‌ها به مقررات و محدودیتهای اجرایی، به شکلی کامل صورت نمی‌گیرد (هداوند، ۱۳۸۹: ۲۰). الزامات رسانه‌ای در این محور، مستلزم استفاده از ابزارهای قانونی برای دسترسی به اسناد مالی و قراردادی، ترویج فرهنگ افشاگری و الزام شهرداری‌ها به انتشار کامل و به‌روز اطلاعات از طریق سامانه‌های آنلاین است.

محور دوم، استقلال رسانه‌ها، تم‌های فرعی آن شامل حمایت قانونی از خبرنگاران افشاگر، پوشش خبری مستقل و مقابله با فشارهای سیاسی است. در شرایط فعلی، رسانه‌های ایران به دلیل وابستگی‌های مالی و سیاسی و فشارهای حکومتی با محدودیتهایی مواجه هستند که مانع از اجرای نقش نظارتی کامل آنها می‌شود (امانی، ۱۴۰۱: ۹). الزامات در این حوزه شامل ایجاد چارچوب‌های حقوقی قوی برای حمایت از روزنامه‌نگاران افشاگر، تضمین استقلال اقتصادی رسانه‌ها و کاهش نفوذ عوامل سیاسی در امور خبری می‌باشد. این اقدامات می‌تواند موجب افزایش جسارت رسانه‌ها در افشای تخلفات و فسادهای مرتبط با معاملات شهرداری شود.

محور سوم، دیجیتالی شدن اطلاعات، به تم‌های فرعی نظیر ایجاد سامانه‌های آنلاین شفافیت مالی، استفاده از فناوری‌های نوین برای جمع‌آوری و انتشار اطلاعات و به‌کارگیری نرم‌افزارهای حسابرسی الکترونیکی اشاره دارد. وضعیت موجود در ایران نشان می‌دهد که علی‌رغم شروع برخی از پروژه‌های دیجیتالی‌سازی مانند سامانه‌های انتشار قراردادها، زیرساخت‌های لازم جهت پوشش جامع این اطلاعات به‌طور کامل فراهم نشده و برخی از داده‌های مهم معاملات شهرداری در دسترس عموم قرار نمی‌گیرند (معصومی و افشون، ۱۴۰۱: ۱). الزامات رسانه‌ای در این محور بر بهبود فناوری اطلاعات، توسعه سامانه‌های دیجیتال یکپارچه و ایجاد بستری امن برای دریافت و انتشار اطلاعات تاکید دارد تا دسترسی شهروندان و رسانه‌ها به داده‌های معاملات شهرداری بدون مانع صورت گیرد.

محور چهارم، مشارکت و تعامل با نهادهای نظارتی، شامل تم‌های فرعی نظیر تعامل رسانه‌ها با نهادهای مستقل نظارتی مانند دیوان محاسبات، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان‌های حسابرسی است. در ایران، مشارکت و تعامل میان رسانه‌ها و این نهادها

به‌طور رسمی در چارچوب‌های قانونی و اجرایی تعیین نشده و غالباً فعالیت‌های نظارتی رسانه‌ای به صورت انفرادی انجام می‌شود؛ این موضوع باعث کاهش اثربخشی نظارت و افزایش احتمال فساد در معاملات شهرداری می‌شود (بشیریه، ۱۳۹۰: ۷۱). الزامات در این محور مستلزم تدوین مقرراتی است که چارچوب‌های مشارکتی میان رسانه‌ها و نهادهای نظارتی را ایجاد کند. این همکاری می‌تواند از طریق برگزاری جلسات مشترک، تهیه گزارش‌های تحلیلی مشترک و استفاده از فناوری‌های ارتباطی نوین جهت تسهیل تبادل اطلاعات میان نهادهای نظارتی و رسانه‌ای صورت گیرد.

در مجموع، تحلیل تماتیک الزامات رسانه‌ای نشان می‌دهد که برای دستیابی به شفافیت و نظارت مؤثر بر معاملات شهرداری در ایران، نیاز به تقویت چهار محور اصلی وجود دارد: نخست، تضمین دسترسی آزاد و جامع به اطلاعات از طریق اجرای دقیق قوانین و توسعه سامانه‌های دیجیتال؛ دوم، تقویت استقلال رسانه‌ها از طریق حمایت‌های حقوقی و اقتصادی؛ سوم، ارتقای دیجیتالی شدن اطلاعات به‌منظور دسترسی آسان‌تر و به‌روزتر به داده‌های مالی و قراردادی؛ و چهارم، ایجاد سازوکارهای مشارکتی میان رسانه‌ها و نهادهای نظارتی برای بهبود پاسخگویی و کنترل فساد. این الزامات نه تنها به بهبود وضعیت فعلی کمک خواهند کرد بلکه زمینه لازم برای تحول در نظارت بر معاملات شهرداری و ارتقای حکمرانی خوب شهری را فراهم می‌آورند. تجربه‌های بین‌المللی همچون ایالات متحده، سوئد و استرالیا نشان می‌دهد که اجرای مؤثر این الزامات می‌تواند به کاهش فساد و افزایش شفافیت در نظام مدیریت شهری منجر شود (Smith, 2016; Larsson, 2014; Brown, 2014). بنابراین، تدوین یک چارچوب حقوقی و فنی جامع برای نظارت رسانه‌ای بر معاملات شهرداری، همراه با حمایت‌های قانونی و فنی از رسانه‌های مستقل، گام اساسی در جهت ارتقای شفافیت و پاسخگویی در نظام مدیریت شهری ایران به‌شمار می‌آید.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تکیه بر تحلیل اسناد، داده‌ها و مطالعات تطبیقی، به‌روشنی نشان می‌دهد که شفافیت نهادی و نظارت مستمر بر معاملات شهرداری‌ها، نه تنها یک الزام حقوقی بلکه ضرورتی راهبردی در مسیر تحقق حکمرانی خوب در نظام مدیریت شهری است. شفاف‌سازی فرایندهای مالی و قراردادی در نهادهایی مانند شهرداری‌ها، به‌مثابه ابزار کنترل فساد، تقویت پاسخگویی، ارتقای اعتماد عمومی و افزایش بهره‌وری منابع عمومی عمل

می‌کند. یافته‌های پژوهش تصریح می‌کنند که رسانه‌ها به‌ویژه در قالب روزنامه‌نگاری تحقیقی و داده‌محور، می‌توانند با افشاگری‌های هدفمند، نقد کارشناسی، و اطلاع‌رسانی دقیق، به‌عنوان ناظر چهارم قدرت ایفای نقش کنند و حلقه واسطی بین مردم و ساختارهای اجرایی باشند.

مطالعه نشان داد که در نظام فعلی شهرداری‌های ایران، علی‌رغم وجود برخی مقررات مترقی نظیر آیین‌نامه‌های معاملات شهرداری، قانون دسترسی آزاد به اطلاعات، و سامانه‌هایی مانند «شفافیت تهران»، اجرای این چارچوب‌ها با موانع متعددی روبه‌روست. این موانع شامل ضعف نظارت تخصصی، عدم استقلال نهادهای نظارتی، فشارهای سیاسی بر رسانه‌ها، عدم تعهد مدیران به افشای اطلاعات، و کاستی‌های زیرساخت‌های فناوری است. این موارد در کنار هم منجر به ایجاد خلأهای نظارتی می‌شوند که زمینه‌ساز بروز فساد ساختاری در حوزه‌های قراردادهای، مزایده‌ها و تخصیص منابع شهری است.

از سوی دیگر، تجارب کشورهای موفق مانند ایالات متحده، سوئد و استرالیا نشان می‌دهد که پیوند میان آزادی اطلاعات، حمایت قانونی از افشاگران، و توسعه بسترهای دولت الکترونیک، سبب شده رسانه‌ها بتوانند به‌طور مؤثر بر عملکرد مالی نهادهای محلی نظارت کنند و در موارد متعدد، منجر به اصلاحات نهادی و حتی پاسخگویی قضایی شوند. این تجارب ثابت می‌کنند که شفافیت زمانی اثربخش خواهد بود که به‌صورت نهادی درون سیستم حکمرانی نهادینه شده باشد و رسانه‌ها و نهادهای مدنی نیز ابزار و آزادی لازم برای ایفای نقش نظارتی داشته باشند.

در همین راستا، پژوهش حاضر با اتکا به ادبیات نظری مانند نظریه ناظر چهارم، ارتباط بین شفافیت و اعتماد (به‌ویژه بر اساس روان‌شناسی اجتماعی)، و نیز مطالعات حکمرانی شهری، تأکید می‌کند که تأثیرگذاری شفافیت بر اعتماد عمومی امری خطی و ساده‌سازی شده نیست، بلکه تحت تأثیر متغیرهایی مانند گرایش عمومی به اعتماد به نهادها، سطح دانش شهروندان از فرایندهای حکومتی، و رسانه‌پذیری مخاطبان قرار دارد. لذا هرگونه سیاست‌گذاری در این حوزه باید با درک پیچیدگی این سازوکارها صورت گیرد.

بر این اساس، پیشنهاد می‌شود در راستای تحقق حکمرانی خوب و مقابله با فساد در مدیریت شهری، اقدامات زیر به‌صورت ترکیبی و نهادی دنبال شود:

۱. اصلاح و تقویت قوانین حمایتی از خبرنگاران و افشاگران،

۲. الزامی شدن انتشار عمومی قراردادها و معاملات شهرداری در سامانه‌های دیجیتال یکپارچه،
۳. ارائه آموزش‌های عمومی درباره حقوق شهروندی و شفافیت مالی،
۴. نهادینه‌سازی همکاری بین رسانه‌ها و نهادهای نظارتی برای ایجاد شبکه‌ای هم‌افزا از نظارت عمومی.

در نهایت، پژوهش حاضر بر این نکته تأکید دارد که شفافیت نهادی، تنها در صورتی به اعتماد عمومی، کاهش فساد و ارتقای پاسخگویی می‌انجامد که در کنار اراده سیاسی، به پشتوانه اجتماعی و ساختارهای اطلاع‌رسانی آزاد نیز متکی باشد. به بیان دیگر، رسانه‌های مستقل، شهروندان آگاه، و زیرساخت‌های فناورانه باز، سه رکن اساسی برای تحقق شفافیت واقعی در نظام مدیریت شهری هستند. این راهبرد جامع، مسیر عبور از ساختارهای رانتهی و ناکارآمد به سوی شهری کارآمد، پاسخگو و مردم‌محور را هموار خواهد کرد.

کتاب‌نامه

- امانی، ناصر، (۱۴۰۱). ابهام در حقوق مدیران ارشد شهرداری، روزنامه تعادل.
- امانی، ناصر. (۱۳۸۹). «راهبردهای گسترش سرمایه انسانی در شهرداری تهران با رویکردهای توسعه اقتصاد ملی». مجله اقتصاد شهر، شماره ۷، صص ۱۰۳ - ۱۰۷.
- بشیریه، حسین. (۱۳۸۳). عقل در سیاست، سی و پنج گفتار در فلسفه، جامعه‌شناسی و توسعه سیاسی، نشر نگاه معاصر.
- فرهمند شکوفه و فرح قاسمیان نرگس، ۱۳۹۶ تحلیل فضایی تأثیر توزیع اندازه شهرها بر رشد اقتصادی در ایران (۱۳۸۵-۱۳۹۰) نشریه تحقیقات اقتصادی دوره ۵۲ شماره ۳ پاییز
- بی‌نام، دیوید، (۱۳۸۳). دموکراسی و حقوق بشر، محمد تقی دلفروز، تهران: طرح نو
- توده روستا، مهرداد؛ رضانی، روستا، (۱۳۸۱). بررسی وضعیت توزیع درآمد در ایران، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۷۷-۱۷۸، خرداد و تیر.
- حسین زاده بحرینی، محمد حسین (۱۳۸۳). بررسی تطبیقی نظریه حکمرانی خوب با آموزه‌ها و سیره حکومت امام علی علیه السلام، دفتر بررسی‌های اقتصادی.

بررسی نقش رسانه‌ها در شفافیت نهادی ... (سعید احمدی و دیگران) ۲۹

رحمانی، محمود و راحله گلرو مفرد. (۱۳۸۹) «نقش سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران در ارتقای سرمایه فرهنگی شهروندان تهرانی (مورد مطالعه کانونهای بانوان منطقه ۶)»، (مجله مدیریت فرهنگی، سال چهارم، شماره دهم، صص ۳۳-۴۵).

رحیمیان، نظام الدین و محبوبه جعفری، (۱۳۸۵)، "اثر حسابرسی عملیاتی بر وزارتخانه‌های دولتی در کانادا"، دانش حسابرسی، ۲۱، صص ۱۶-۲۵.

رحیمیان، نظام الدین، (۱۳۸۸)، "چالش‌های تعیین معیارهای حسابرسی عملیاتی"، دانش حسابرسی، ۳۰، صص ۴-۱۵.

رحیمیان، نظام الدین، (۱۳۹۰)، "حسابرسی عملیاتی یا حسابرسی عملکرد"، حسابرس، ۵۲، صص ۶۶-۷۳.

رزمی، محمد جواد؛ صدیقی، سمیه، (۱۳۹۱). الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی، چهارمین همایش ملی اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، پاییز.

شمسی، سیدامیرحسین (۱۳۹۸). شهرداری و چالش‌های پاسداری از حقوق عمومی تالار معاملات شهرداری موجب شده است، شبکه شرق.

صالحی امیری، سیدرضا و سیده محمد. (۱۳۸۹) «بررسی و تعیین آسیبهای روابط شورای اسلامی شهر و شهرداری»، مطالعات مدیریت شهری، سال دوم، شماره دوم.

کاظمیان، غالمرضا، و سعیدی رضوانی، نوید. (۱۳۹۳). امکان سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری ها، جلد چهارم: تحلیل وظایف شهرداری ها در ایران. تهران: انتشارات سازمان شهرداری های کشور.

معصومی، سید صادق و مهدی افشون (۱۴۰۱). نظارت بر شهرداری ها از منظر تحلیل روابط مبتنی بر قدرت میان شهرداری ها و شوراهای شهر در چارچوب حقوق شهری، دومین کنفرانس ملی حقوق، فقه و فرهنگ.

هداوند، مهدی، (۱۳۸۴). حکمرانی خوب، توسعه و حقوق بشر، نشریه حقوق اساسی، شماره ۴.

هداوند، مهدی (۱۳۸۴). حکمرانی خوب، توسعه و حقوق بشر. نشریه حقوق اساسی. سال سوم. شماره ۴.

Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236.

Bagdikian, B. H. (2014). *The new media monopoly: A completely revised and updated edition with seven new chapters*. Beacon press.

Brown, A. J. (2008). *Whistleblowing in the Australian public sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations* (p. 333). ANU press.

- Brown, A. J. (2008). *Whistleblowing in the Australian public sector: Enhancing the theory and practice of internal witness management in public sector organisations* (p. 333). ANU press.
- Carlsson, U., & Weibull, L. (2018). *Freedom of expression in the digital media culture: A study of public opinion in Sweden*. Nordicom, University of Gothenburg.
- Carlsson, U., & Weibull, L. (2018). *Freedom of expression in the digital media culture: A study of public opinion in Sweden*. Nordicom, University of Gothenburg.
- Curran, J., & Seaton, J. (2018). *Power without responsibility: The press, broadcasting, and the internet in Britain*. Routledge.
- Grant, B., & Drew, J. (2017). Local government in Australia. *Singapore: Springer*. doi, 10, 978-981.
- Gronlund, A. (2002). *Electronic government: design, applications and management*. IGI Global.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. Sage publications.
- Meijer, A. J., & Grimmelikhuijsen, S. (2021). Digital media, transparency, and public accountability in the European Union. *Government Information Quarterly*, 38(3), 210-230.
- Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). Sage.
- Norris, P. (2014). *Why electoral integrity matters*. Cambridge University Press.
- Schudson, M. (2008). *Why democracies need an unlovable press*. Polity Press.
- Stapenhurst, R., & O'Brien, M. (2019). Investigative journalism and political corruption: The role of the press in the United States. *Journal of Media Ethics*, 34(2), 145-167.
- Stephan G. Grimmelikhuijsen, Albert J. Meijer, Effects of Transparency on the Perceived Trustworthiness of a Government Organization: Evidence from an Online Experiment, *Journal of Public Administration Research and Theory*, Volume 24, Issue 1, January 2014, Pages 137–157, <https://doi.org/10.1093/jopart/mus048>
- Stevenson, N. (2014). *The Transformation of the Media: globalisation, morality and ethics*. Routledge.
- Strömbäck, J., & Shehata, A. (2018). Political journalism. In *Oxford research encyclopedia of communication*.